

Analýza sociálnych potrieb u jedincov zo sociálne znevýhodneného prostredia v Trnavskom a Bratislavskom kraji

Analysis of social needs in individuals from the socially disadvantaged environment in the Trnava and Bratislava Region

Martin Ondriska

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava. Ústav Dr. Pavla Blahu
Skalica. Katedra sociálnej práce Jána Havlíka

Recenzent/Review: Mgr. Jozef Kákoš

Submitted/Odoslané: 03. 10. 2021

Accepted/Prijaté: 18. 09. 2021

Abstrakt:

ONDRISKA, Martin: Analýza sociálnych potrieb u jedincov zo sociálne znevýhodneného prostredia v Trnavskom a Bratislavskom kraji. [Bakalárska práca]/ Martin Ondriska – Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava. Ústav Dr. P. Blahu Skalica – Školiteľ: Mgr. Jozef Kákoš. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár sociálnej práce. – Skalica : Ústav Dr. P. Blahu, 2021. 60 s. 1 p.

Analýza sociálnych potrieb u jedincov zo sociálne znevýhodneného prostredia v Trnavskom a Bratislavskom kraji.

Bakalárska práca sa zaoberá problematikou sociálnych potrieb u jedincov zo sociálne znevýhodneného prostredia. Hlavným

cieľom záverečnej práce je definovať sociálne potreby, analyzovať prístupy v sociálnej práci, opísať formy krízovej intervencie, poukázať na význam pomoci užívateľom sociálnych služieb zo sociálne znevýhodneného prostredia. Teoreticko-metodologický základ bakalárskej práce sme doplnili o výskumné šetrenie zamerané na zistenie názorov ľudí bez domova na kvalitu ich života v sociálne-znevýhodnených podmienkach v Trnavskom a Bratislavskom kraji. Na konkrétnu realizáciu výskumu sme využili kvantitatívnu metódu dotazníka a pri spracovaní výsledkov matematické a štatistické metódy. Vo výskume sme zistili, že ľudom bez domova spôsobila ťažkú životnú situáciu ich závislosť na drogách. Výsledky nám preukázali, že ľudom bez domova žijúcim

v Trnavskom a Bratislavskom kraji je sociálna pomoc poskytovaná dostatočne.

Kľúčové slová:

Bezdomovectvo. Krízová intervencia.
Sociálne potreby. Sociálny pracovník.
Sociálna práca. Sociálne znevýhodnené prostredie.

Abstract:

ONDRISKA, Martin: Analysis of Social Needs in Individuals from Socially Disadvantaged Environments in the Trnava and Bratislava Regions. [Bachelor Thesis] / Martin Ondriska - College of Health and Social Work of Sts. Elizabeth Bratislava. Institute of Dr. P. Blahu Skalica - Supervisor: Mgr. Jozef Kakoš. Degree of Professional Qualification: Bachelor of Social Work. - Skalica: Dr. P. Blahu, 2021. 60 p. 1 a.

Analysis of social needs in individuals from the socially disadvantaged environment in the Trnava and Bratislava Region.

Bachelor thesis deals with the issue of social needs in individuals from socially disadvantaged environments. In the current social environment, the theme is very living in all her spheres. The main objective of the final thesis is to define social needs, analyze approaches in social work, describe the forms of crisis intervention, point out the importance of helping social services from socially disadvantaged environments. The theoretical-methodological basis for the bachelor thesis we complemented research inquiries aimed at finding people's views without home to the quality of their life in social-disadvantaged conditions in the

Trnava and Bratislava region. For a specific research implementation, we have used the quantitative method of the questionnaire and processing the results of mathematical and statistical methods. In research we found that people without home caused the difficult life situation of their drug addiction. The results have shown us that social assistance is provided sufficiently.

Key words:

Homelessness. Crisis intervention. Social needs. Social worker. Social work. Socially disadvantaged environments.

METÓDY VÝSKUMU

Problém výskumu predstavuje orientáciu na posúdenie kvality života ľudí bez domova v sociálne znevýhodnenom prostredí. Výskumný problém má deskriptívny charakter a je orientovaný na zistenie názorov ľudí bez domova na úroveň poskytovania sociálnych služieb a kvalitu života v sociálne znevýhodnených podmienkach v Trnavskom a Bratislavskom kraji. Vcelku ide o zhodnotenie negatívnych dôsledkov bezdomovectva z pohľadu ľudí bez domova.

Výskumný cieľ

Hlavným cieľom výskumu je identifikácia a zistenie kvality života

bezdomovcov v Trnavskom a Bratislavskom kraji. Čiastkovým cieľom je zistiť názory ľudí bez domova na kvalitu života v sociálne znevýhodnenom prostredí a zlých sociálnych podmienkach.

Výskumné hypotézy

Na úspešné naplnenie hlavného a čiastkových cieľov sme si stanovili nasledujúce hypotézy:

Hypotéza č. 1: Predpokladáme, že príčinu straty bývania spôsobila ľuďom bez domova ich závislosť na drogách a títo s problémom nič nerobia.

Hypotéza č. 2: Predpokladáme, že mestá a obce v Trnavskom a Bratislavskom kraji sa snažia problematiku bezdomovectva riešiť všetkými dostupnými možnosťami a nachádzajú sa tu aj nočľahárne pre ľudí bez domova.

Hypotéza č. 3: Predpokladáme, že ľuďom bez domova žijúcim v Bratislavskom kraji je poskytovaná terénna sociálna práca na vyššej úrovni ako ľuďom bez domova žijúcim v Trnavskom kraji.

Úlohy na dosiahnutie cieľov

Z dôvodu naplnenia hlavného a čiastkových cieľov sme si chronologicky v časovej následnosti podrobne naplánovali jednotlivé kroky a úlohy:

- zvolili sme si riešenú oblasť bakalárskej práce,
- detailne sme vypracovali projekt bakalárskej práce,
- stanovili sme si bližšiu problematiku výskumného šetrenia,
- určili sme si výskumné metódy a techniky,
- vybrali sme si vhodnú výskumnú vzorku,
- s vybraným výskumným subjektom sme si určili konkrétnu spoluprácu,
- vypracovali sme si merací nástroj kvantitatívneho typu – dotazník,
- v zvolenom výskumnom súbore (vybranej vzorke) sme realizovali výskum,
- získané dáta sme spracovali matematickými a štatistickými metódami,
- výskumné výsledky sme uviedli do tabuliek a grafov,
- vyvodili sme závery z výskumu.

Výskumné metódy a techniky

Pre úspešnú realizáciu výskumu sme uplatnili vysoko produktívnu exploračnú metódu kvantitatívneho typu – dotazník. Pri spracovaní a vyhodnocovaní získaných výskumných dát to boli matematické a štatistické metódy. Pre metódu dotazovania sme sa rozhodli z dôvodu množstva výhod, ktoré táto výskumná metóda v porovnaní

s inými prináša, ako je napr. oslovenie väčšieho množstva respondentov naraz, anonymita, totožné podmienky pre všetkých, ľahké spracovanie výsledkov, vyhodnotenie pomocou počítača, jednoduchá administrácia dotazníkov, hospodárnosť, možnosť porovnania výskumných zistení s inými údajmi.

Výskumný nástroj

Ako výskumný nástroj sme využili kvantitatívny dotazník s názvom **Dotazník pre ľudí bez domova žijúcich v Trnavskom a Bratislavskom kraji** - (príloha č. 1). Výskumný dotazník bol spracovaný a upravený z vybraných položiek zo zdroja P. Matyšák, Sociálne vylúčená skupina – bezdomovci, dostupnom na <http://revue.vsdanubius.sk>.

Dotazník obsahoval 12 položiek, ktoré mali uzatvorený charakter. Respondenti jednotlivé výroky označovali krúžkovaním. V každej položke mali možnosť výberu jednej možnosti odpovede, ktorá sa najviac stotožňovala s ich názorom. Dotazníkové šetrenie bolo v plnej miere na anonymnej báze a účasť respondentov na výskume bola dobrovoľná. Dotazník pozostával zo vstupných a populačných položiek, jadra dotazníka a poďakovania na záver.

S nasledovnými výskumnými hypotézami súviseli uvedené položky meracieho nástroja – dotazníka:

Hypotéza č. 1: Predpokladáme, že príčinu straty bývania spôsobila ľuďom bez domova ich závislosť na drogách a títo s problémom nič nerobia. Položka v dotazníku č. 1., 2., 3.

Hypotéza č. 2: Predpokladáme, že mestá a obce v Trnavskom a Bratislavskom kraji sa snažia problematiku bezdomovectva riešiť všetkými dostupnými možnosťami a nachádzajú sa tu aj nocľahárne pre ľudí bez domova. Položka v dotazníku č. 4., 5., 6., 7., 8.

Hypotéza č. 3: Predpokladáme, že ľuďom bez domova žijúcim v Bratislavskom kraji je poskytovaná terénna sociálna práca na vyššej úrovni ako ľuďom bez domova žijúcim v Trnavskom kraji. Položka v dotazníku č. 9., 10., 11., 12.

Výskumný súbor

Súbor výskumu spolu tvorilo 90 respondentov – ľudí bez domova. Z uvedeného počtu bolo 45 ľudí bez domova žijúcich v Trnavskom kraji a 45 ľudí bez domova žijúcich v Bratislavskom kraji.

Organizácia a priebeh výskumu

Výskum sme priebežne realizovali v útulkoch a zariadeniach určených pre ľudí bez domova postupne v Trnavskom a Bratislavskom kraji. Osobne autor práce na základe telefonického kontaktu navštívil jednotlivé zariadenia a respondentom

adresoval dotazníky. Vysvetlil im cieľ, spôsob vyznačovania výpovedí i využitie dotazníka. V prípade neporozumenia otázky, alebo z iného dôvodu bol autor práce respondentom k dispozícii a pomáhal im s vyplňaním dotazníkov.

Dôvodom pre výber zariadení bola ústretovosť a ochota spolupracovať. Výskum v Trnavskom kraji sme realizovali pod záštitou Trnavskej charity. V Bratislavskom kraji to bola spolupráca s Diakonickým zariadením Betánia v Malackách, Domov pre každého v Bratislave a Domov sv. Jána z Boha v Bratislave. Výskum bol adresovaný v priebehu mesiaca september 2021.

Respondentom bolo v Trnavskom kraji rozdaných spolu 45 dotazníkov a v Bratislavskom kraji to bolo 45 dotazníkov. Ochota, dobrá komunikácia a administrácia zaistila 100 % návratnosť meracích nástrojov – dotazníkov.

DISKUSIA A ODPORÚČANIA PRE PRAX

Na základe získaných výsledkov z výskumu a z teoretických zistení sa prikláňame k odborným názorom súčasných autorov, ktorí sa venujú problematike bezdomovectva, že krízová intervencia a sociálna práca má veľký význam. Nikto z nás sa v bežnom živote nezaobíde bez prístrešku nad hlavou a základných hygienických potrieb. Je veľmi smutné, že aj napriek

vysokému blahobytu žijú v našej krajine ľudia v najväčšej chudobe. Služby ľuďom bez domova sú poskytované väčšinou na základe spolupráce s mestami a obcami. Výsledky výskumu nám korešpondujú s názorom Vágnerovej (2014), ktorá tvrdí, že sociálna pomoc má byť poskytovaná každému občanovi v našej krajine. Uvedené zistenia nám kladne potvrdila vyše polovica ľudí bez domova, ktorá uviedla, že v ich meste, alebo obci sa poskytuje dostatočná terénna sociálna práca.

Výskumné zistenia nám preukázali názory Mareka a kol. (2012) ako správne, nakoľko podľa autorov za stratu bývania môžu najčastejšie nevhodné vzorce správania sa a sociálno-patologické javy. Uvedené skutočnosti nám svojimi výpoveďami kladne potvrdila takmer polovica ľudí bez domova, ktorej ťažkú životnú situáciu súvisiacu so stratou bývania spôsobila drogová závislosť.

Z názoru Schavela a kol. (2016) vyplýva, že bezdomovectvo vždy bolo a aj naďalej bude pretrvávať. Záleží len na prístupe každej spoločnosti ako bude najvýraznejší problém súčasnosti riešiť. Ľudia bez domova sú oproti ostatným občanom znevýhodňovaní, zle sa im hľadá nová práca a keď nejakú zoženú, tak dostávajú minimálnu mzdu. Následkom sociálnej apatie mnohí strácajú záujem o bežné spoločenské kontakty. K väčšine sa spoločnosť stavia odmietavo až nepriateľsky.

Niektoré úzke skupiny bezdomovcov sa ešte snažia o spoločenskú integráciu ale ich ambície sú nízke. Uvedené negatívne skutočnosti sa nám preukázali aj vo výsledkoch výskumu. Až takmer polovica opýtaných ľudí bez domova pociťuje zo strany okolitej spoločnosti odstup. Takmer tretina uviedla, že spoločnosť k ľuďom bez domova zaujíma odmeraný postoj. Skoro štvrtina zaznamenala svojimi výpoveďami zo strany ostatných občanov nevšimavosť. Iba najmenšiemu počtu ľudí bez domova už niekto v skutočnosti naozaj pomohol.

Vychádzajúc z výskumných výsledkov vyplýva, že chudobným a ľuďom bez domova je potrebné na prekonanie existenčnej krízy zabezpečiť všetky dostupné formy sociálnej pomoci. V súčasnosti by mali priority každej prosperujúcej spoločnosti spočívať predovšetkým v snahe pomôcť ľuďom bez domova v tom, aby nežili v nedôstojných podmienkach a chudobe. V konečnom dôsledku nežiaduce podoby sociálnych nerovností spôsobujú tlaky na vyspelú spoločnosť. Názory Ringena (2005) sa nám stotožňujú s našimi výskumnými zisteniami, ktoré preukázali, že pomoc v ťažkej životnej situácii pocítila až skoro polovica ľudí bez domova. Uvedenej skupine ľudí bez domova bolo na prežitie ťažkých okamihov poskytnuté ostatnými teplé jedlo.

Dôsledky vyplývajúce z našich zistení

Hlavným subjektom nášho výskumu boli ľudia bez domova žijúci v Trnavskom a Bratislavskom kraji. Výskum bol zameraný na posúdenie úrovne poskytovania sociálnych služieb ľuďom bez domova žijúcim v sociálne znevýhodnenom prostredí. Problém výskumu mal deskriptívny charakter a bol orientovaný na zistenie názorov ľudí bez domova na úroveň poskytovania sociálnych služieb v sociálne-znevýhodnených podmienkach. Hlavným cieľom výskumu bola identifikácia a zistenie faktorov vplyvujúcich na kvalitu života ľudí bez domova v Trnavskom a Bratislavskom kraji. Vo výskumnej časti bakalárskej práce išlo o zhodnotenie negatívnych dôsledkov bezdomovectva z pohľadu ľudí bez domova.

V súčasnosti je problematike bezdomovectva venovaná pozornosť v rôznych odborných štúdiách a publikáciách viacerých autorov. Matyšák v roku 2018 realizoval na Slovensku výskum o názoroch spoločnosti na ľudí bez domova. Z výskumu autorovi vyplynuli zaujímavé zistenia. Nadpolovičná väčšina oslovených ľudí a to až 61,6 % pociťuje k ľuďom bez domova hnev a 21,4 % odmietavý postoj.

Z výsledkov výskumu nám vyplynulo, že podľa vyjadrenia 44,44 % nami opýtaných ľudí bez domova (40 % z Trnavského kraja a 48,89 % z Bratislavského kraja) si ostatní ľudia od nich si držia odstup. 28,89 % (22,22 % z Trnavského kraja a 35,56 % z

Bratislavského kraja) pociťuje zo strany okolitej spoločnosti odmeranosť.

Autorovi Matyšákovi (2018) výskum preukázal, že podľa 89,3 % respondentov sa na Slovensku problém bezdomovectva nerieši primeraným spôsobom. Iba podľa vyjadrenia 10,7 % oslovených sa naozaj rieši. Uvedené fakty považujeme za negatívne zistenie. Výpovede respondentov potvrdili, že podľa 60 % by mala dôsledky straty bývania a všetky formy chudoby znášať vláda v našej krajine.

Zaujímavé zistenia sa nám preukázali aj v tom, že nami oslovená výskumná vzorka ľudí bez domova uviedla, že podľa nej sa až 47,78 % (40 % z Trnavského kraja a 55,56 % z Bratislavského kraja) dostáva pomoci zo strany mesta alebo obce na dostatočnej úrovni. Iba 16,67 % ľudí bez domova (22,22 % z Trnavského kraja a 11,11 % z Bratislavského kraja) pociťuje minimálnu pomoc. O 30 % ľudí bez domova (26,67 % z Trnavského kraja a 33,33 % z Bratislavského kraja) sa mestá a obce nestarajú vôbec. Autodeštruktívne správanie a nevhodné vzorce správania spôsobujú vyššiu stimuláciu bezdomovcov k drogovým závislostiam, alkoholizmu a patologickým javom. Najmä psychické nátlaky zo strany ostatných spôsobujú vyššiu náchylnosť ľudí bez domova k násiliu a neprimeranému správaniu.

Z výskumných dát Matyšáka (2018) vyplýva, že iba 9,9 % opýtaných ľudí poskytlo ľuďom bez domova pomoc v podobe teplého jedla. 20,7 % oslovených darovalo ľuďom bez domova finančné prostriedky na zabezpečenie najnutnejších potrieb.

Nami získané výsledky nám preukázali, že oslovená výskumná vzorka ľudí bez domova 42,22 % (44,44 % z Trnavského kraja a 40 % z Bratislavského kraja) dostalo od ostatných občanov teplé jedlo. 24,44% ľuďom bez domova (22,22 % z Trnavského kraja a 26,67 % z Bratislavského kraja) poskytli ostatní ľudia pitie. 27,78 % ľuďom bez domova (22,22 % z Trnavského kraja a 33,33 % z Bratislavského kraja) podarovali iní ľudia ošatenie.

Silný spoločenský a ekonomický rozmach spôsobil, že sa po roku 1989 v našej krajine prudko zvýšil počet ľudí bez domova. Mnohí boli v čase revolúcie mimo Slovenska, nachádzali sa vo výkone trestu alebo bývali v ubytovniach a so svojou rodinou prerušili kontakty. Po návrate domov ich zrazu nik nečakal, domy sa rodinou rozpredali a mnohí ľudia stratili strechu nad hlavou. Záleží na prioritách každej krajiny akým spôsobom si stanoví sociálne politiky a bude negatívny fenomén bezdomovectva riešiť. Ťažká sociálna práca s ľuďmi bez

domova prinesie v konečnom dôsledku ovocie pre náš celý demokratický systém.

Odporúčania pre prax

Na základe výsledkov výskumu a teoretických poznatkov odporúčame:

1. Pri práci s ľuďmi bez domova rešpektovať jeho individuálne charakteristiky.
2. Vnímať osobnosť každého človeka.
3. Podporovať ľudí bez domova k riešeniu negatívnych sociálno-patologických javov.
4. Využívať všetky dostupné metódy v rámci preventívnych opatrení.
5. V rámci rizikových skupín realizovať aktívnu sociálnu politiku.
6. Zo strany štátu je potrebné podporovať sociálnu pomoc ľuďom zo sociálne-znevýhodneného prostredia.

ZÁVER PRÁCE

Žiť život bez domova znamená stratu všetkých sociálnych väzieb. Väčšina ľudí bez domova v nás vzbudzuje hnev, apatiu i negatívne emócie. Ľudia bez domova predstavujú odvrátenú stránku života a je len na každom z nich či chce smerovať k náprave. Ľudia, ktorí majú vlastné domy si ani neuvedomujú čo to znamená žiť frustrovaný život bez nenaplnených potrieb. Pocit istoty, bezpečia a radosť by mal každý z nás intenzívne prežívať. Stigmatizovanie sociálnym vylúčením sa prejaví v konečnom

dôsledku na ich výzore, psychike a sebaúcte k svojej osobe.

V bakalárskej práci sme sa zaoberali problematikou sociálnych potrieb a podrobnejšie sme sa orientovali na sociálnu pomoc užívateľom sociálnych služieb u ľudí zo sociálne znevýhodneného prostredia. Najmä títo jedinci potrebujú podporu od sociálnych pracovníkov a našej spoločnosti k tomu, aby znova držali život pevne vo svojich rukách a odrazili sa od dna.

Hlavný prínos teoretickej časti spočíval v poukázaní na nutnosť pomoci ľuďom bez domova k náprave a obnove ich potenciálu. Prínos výskumnej časti spočíva v zistení názorov ľudí bez domova na úroveň ich životného fungovania, ktoré je negatívne ovplyvnené ťažkými problémovými situáciami a nevyspytateľnými osudmi.

Definovaním sociálnych potrieb, analyzovaním prístupov v sociálnej práci, opísaním foriem krízovej intervencie, poukázaním na význam pomoci užívateľom sociálnych služieb zo sociálne znevýhodneného prostredia sme splnili cieľ teoretickej časti práce.

Hlavný cieľ výskumnej časti práce bolo zistiť názory ľudí bez domova na úroveň ich života v sociálne znevýhodnenom prostredí a zlých sociálnych podmienkach. Podrobnejšou špecifikáciou sme poukázali na faktory ovplyvňujúce osudy ľudí bez domova žijúcich v Trnavskom a Bratislavskom kraji.

Konštatujeme splnenie hlavného cieľa a čiastkových cieľov teoretickej a výskumnej časti bakalárskej práce orientovanej na zhodnotenie negatívnych dôsledkov bezdomovectva z pohľadu ľudí bez domova.

mladých ľudí. Praha : UK, 2014. 339 s. ISBN 978-80-246-2209-5.

Kontakt na autora:

Martin Ondriska

e-mail: m.ondriska@gmail.com

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH

ODKAZOV

MATYŠÁK, P. *Sociálne vylúčená skupina – bezdomovci*. [online]. [2021-07-14].

Dostupné na internete:

<https://revue.vsdanubius.sk/sites/default/files/MATY%C5%A0%C3%81K%2C%20P.%20SOCI%C3%81LNE%20VYL%C3%9A%C4%8CEN%C3%81%20SKUPINA-%20BEZDOMOVCI.pdf>

RINGEN, S. 2005. *Problém chudoby – několik doporučení k definici a měření*.

[online]. [2021-09-12]. Dostupné na internete:

https://sreview.soc.cas.cz/artkey/csr-200501-0007_the-problem-of-poverty-some-recommendations-on-definition-and-measurement.php

SCHAVEL, M. 2016. *Sociálna prevencia teória a prax*. Liptovský Ján : Prohu, 2016. 268 s. ISBN 978-80-89535-21-7.

MAREK, J. a kol. 2012. *Bezdomovectví*. Praha : Portál, 2012. 175 s. ISBN 978-80-262-0090-1.

VÁGNEROVÁ, M. a kol. 2014. *Bezdomovectví jako alternativní existence*